

Den 21 kilometer lange Tunestilling skulle forhindre at den svære tyske 42 cm haubits "Thyke Bertha" kunne bombardere København uden for skudvidde fra Københavns kanoner. I stedet skulle fjenden standses ved Roskilde. Hvis der blev krig, skulle der også sættes pigtråd, som lå klar i depoter, langs Roskilde Fjord.

Under Første Verdenskrig byggede den danske hær den over 20 kilometer lange Tunestilling, der gik fra Roskilde Fjord til Køge Bugt. Feltbefæstningen skulle beskytte København.

Dannevirke

Tekst: Sune Wadskjær Nielsen, Forsvarets Mediecenter.

I slutningen af 1800-tallet brugte den danske regering millioner af kroner på at bygge volde omkring København. Da Første Verdenskrig begyndte, viste det sig, at fæstningen på mange punkter var forældet. I september 1914 rystede en eksplosion i Belgien den danske overkommando. Et fort ved Antwerpen havde overgivet sig, efter en enkelt granat havde smadret dets ammunitionsdepot. De belgiske forter ved Antwerpen var bygget efter de samme principper som Københavns befæstning, og de kunne ikke modstå tyskernes nye, langtrækkende belejringsartilleri. De danske generaler indså, at Københavns befæstning ville være dødsdømt, hvis Første Verdenskrig spredte sig til Danmark.

Danmarkshistoriens største feltbefæstning

Hærens chef, general Gørtz, hev straks en gammel plan op af skrive-

bordsskuffen. Idéen om at bygge en feltbefæstning fra Roskilde Fjord til Køge Bugt havde længe rumsteret i hæren. Tunestillingen ville blive 21 kilometer lang, og den strækning var overkommelig at forsvare for den danske hær. Hærens strategi gik ud på at tage kampen op i de befæstede stillinger på Sjælland og overlade resten af landet til fjenden. Det store spørgsmål var, hvad forsvarsministeren Peter R. Munch ville sige. Han var radikal og pacifist.

Overraskende nok sagde forsvarsministeren ja til Tunestillingen. Han var under politisk angreb og havde brug for at vise en positiv holdning til forsvaret. I november 1915 gik arbejdet med at bygge stillingen i gang. Det bestod i at hamre pæle i jorden og spænde pigtråd imellem dem, grave skyttegrave, konstruere betonforstærkede støttepunkter og indrette stillinger til artilleriet. 2000 mand deltog i

gravearbejdet ad gangen, og de blev ledet af et par kompagnier ingeniørsoldater. Bag ved stillingen var 72 kanoner klar til at lave en spærreild, der skulle standse et fjendtligt stormangreb. Yderligere 28 kanoner blev senere placeret langs kysten ved Køge Bugt for at modsætte sig en landgang eller beskydning fra søsiden. Det var danmarkshistoriens største feltbefæstning. Dannevirke, som den danske hær opgav at forsvare i 1864, var til sammenligning kun 14 kilometer lang.

Tunestillingen levede ikke op til vestfrontens skyttegrave

De krigsførende magter høstede hele tiden nye erfaringer i de blodige kampe på vestfronten, mens det var sværere at følge med i udviklingen for den danske hær, der blot havde observatører langs frontlinjen. Rapporterne fra krigen afslørede, at Tunestillingen havde behov for

talrige justeringer, hvis den skulle leve op til vestfrontens skyttegrave. Pigtrådsbæltet lå 25 meter fra skyttegravene. Det var for tæt på, for fra den afstand risikerede danskerne at blive overdænget af fjendens håndgranater. På vestfronten var afstanden 40 meter. Heller ikke de cementforstærkede støttepunkter var stærke nok til at modstå de voldsomme bombardementer, som skyttegravene i Frankrigs mudder blev udsat for. Cementloftet i Tunestillingen var kun 20-25 cm tykt, mens det krævede 1,5 meter cement for at overleve beskydning fra svært artilleri. Det var også galt med ammunitionen til stillingens kanoner. De danske kanoner havde 200-250 stk. ammunition, mens tyskernes skyts ved vestfronten var forsynet med 400-550 granater.

I sommeren 1916 blev hærchef general Gørtz klar over en ny svækkelse af stillingen. I oktober 1915 havde den tyske flåde lagt nye minefelter i Øresund, og en flok tyske krigsskibe holdt permanent udkig efter engelske ubåde i Køge Bugt. På grund af minefelterne kunne de danske ubåde i København ikke længere angribe tyskerne i tilfælde af krig. Det betød, at tyskerne uhindret kunne bombardere Tunestillingens venstre flanke fra søsiden og med kort varsel landsætte store styrker i Køge og på kysten længere mod nord. General Gørtz fik travlt med at omrokere sine styrker og befæste kysten ved Køge, men han havde færre og færre soldater til at løse opgaven med.

I kamp mod forsvarsministeren

Den radikale forsvarsminister presede hele tiden på for at reducere hæren, der siden 1915 havde været på 50.000 mand. Endnu 18.000 mand blev sendt hjem i august 1917, og hæren røg ned på 32.000 soldater. Svækkelsen af hæren skete samtidig med, at tyskerne planlagde en militær aktion mod Danmark, den såkaldte plan J. Tyskerne ville foregribe, at Danmark gik ind i krigen på allieret side, eller at den britiske flåde ville angribe Nordtyskland gennem de danske farvande. Tyskerne havde,

i modsætning til hvad regeringen troede, en vis respekt for de danske forsvarsværker på Sjælland, og de havde slet ikke soldater nok i overskud til et angreb på Tunestillingen. Under alle omstændigheder var de mest interesserede i at besætte Jylland. Den radikale danske regering forsøgte at overbevise tyskerne om, at Danmark på ingen måde havde fjendtlige hensigter, og at et angreb ikke kunne betale sig. Reelt havde Danmark ingen indflydelse. Det var lige som 22 år senere spillet om Norge, der bestemte, hvad der skete med Jylland.

Moralen svækkes

Som årene gik, og Første Verdenskrig blev ved med at trække i langdrag, begyndte det sure slid i skyttegravene i Tunestillingen at tære på hærens disciplin. Forholdet mellem de ikke særligt motiverede indkaldte soldater og befalingsmændene var ofte dårligt. I 1918 blev en sergent, der skulle på aftenvisitation, bombarderet med skældsord, støvler, pudseklude og vandfæde med vand, da han trådte ind i mandskabets stue. Hæren opgav at retsforfølge mandskabet, da lignende sager i forvejen hobede sig op.

I første omgang var soldaterne indkvarteret hos civile i området langs Tunestillingen, men i foråret i 1917 gik flere og flere kvarterværter i strejke for flere penge. – Det er ikke soldaterne, vi vil til livs, derimod systemet; vi ønsker enten at være fri for indkvartering eller en sådan betaling, at vi ikke lider tab derved, sagde en utilfreds kvarterværter. I stedet begyndte hæren at bygge Barfredshøjlejren og Grevelejren, hvor mandskabet kunne bo i stedet for. I alt blev der bygget barakker til 5000 mand. Desværre var lejrene præget af byggesjusk og mangel på byggematerialer, så det forbedrede ikke mandskabets moral at flytte fra den private indkvartering til barakkerne.

Tunestillingen forsvinder

11/11 klokken 11.00 1918 kunne alle drage et lettelsens suk. Første Verdenskrig standsede omsider.

Straks begyndte hæren at hjemsende det indkaldte mandskab. De blev ikke sat til at sløfe stillingen. Det arbejde gjorde de jordejere, der havde huset fæstningsværkerne, mod en klækkelig betaling. Barfredshøj- og Grevelejren blev revet ned i 1920.

Den pensionerede brigadegeneral Michael Clemmesen, nu militærhistoriker på Forsvarsakademiets Center for Militærhistorie, vurderer, at Tunestillingen var stærkere end Dannevirke i vinteren 1864. Hvis den danske hær havde fået lov at mobilisere af regeringen, ville Tunestillingen sammen med Københavns Befæstning kunne holde tyskerne stangen en måned. Det var dog kun blevet aktuelt med en regering, der i modsætning til den radikale ville mobilisere, siger Clemmesen.

Da Anden Verdenskrig begyndte, var Tunestillingen for længe forvandlet til landsbrugsjord. De eneste, der stadig tog den alvorligt, var tyskerne, som kun fik fem uger til at forberede erobringen af Sjælland. 9. april 1940 forventede de stadig at møde den danske hær nedgravet i Tunestillingen og Københavns befæstning.

Danske vagtposter ved Øresund. Hærens strategi under Første Verdenskrig gik ud på at koncentrere sine styrker på det nordlige Sjælland og i København. Tyske værnepligtige var bedre uddannet end danske og derfor skulle kampen tages op i befæstede stillinger som Tunestillingen.